

sa

Sektorske_analize

svibanj 2013. broj 21 godina 2

ISSN: 1848-8986

eiz ekonomski
instituit,
zagreb

Telekomunikacije

Autorica **Ljiljana Božić**

_Sadržaj

_3 Glavni sektorski pokazatelji

Pod pritiskom krize poslovao je i sektor telekomunikacija. Međutim, neka su kretanja u ovom sektoru povezana s prihvaćanjem i širenjem novih tehnologija. Tu se svakako ubrajaju trendovi u korištenju telefonskih usluga u nepokretnoj i pokretnoj mreži, kao i kretanje broja priključaka širokopojasnog interneta.

_9 Telekomunikacije u Europskoj uniji

Promet u sektoru telekomunikacija u Europskoj uniji prošle je godine pao 2,4 posto u odnosu na 2010. godinu.

_14 Poslovanje trgovačkih društava

Izvešća o poslovanju u prvom tromjesečju ove godine ukazuju na daljnje smanjenje prihoda.

_16 Očekivanja

U narednom se razdoblju očekuje smanjenje broja korisnika i odlaznog prometa u nepokretnoj telekomunikacijskoj mreži. Širenje širokopojasnog pristupa internetu i povećanje njegove brzine uzrokuju zamjenjivanje komunikacije putem nepokretne mreže, komunikacijom putem interneta. Ovom trendu doprinosi i smanjenje cijena pristupa internetu i telefonskih usluga u pokretnoj mreži.

_18 Zaključak

Prošlu godinu obilježilo je smanjeno korištenje govornih usluga u nepokretnoj mreži. Više se telefoniralo u pokretnoj mreži, ali su prihodi od govornih usluga na kraju prošle godine smanjeni.

— Glavni sektorski pokazatelji

— Hrvatsko su gospodarstvo prošle godine obilježili negativni trendovi. Bruto domaći proizvod (BDP) u prošloj je godini pao 2 posto u odnosu na 2011. godinu. Fizički obujam industrijske proizvodnje, u 2012. smanjen je 5,5 posto. Potrošnja kućanstva prošle je godine pala za 3 posto, a državna potrošnja za 0,8 posto. Investicije na međugodišnjoj razini smanjene su 4,6 posto, dok je stopa registrirane nezaposlenosti prošle godine dosegla 21,2 posto¹. Ovo su samo neki od makroekonomskih pokazatelja koji svjedoče o recesiji hrvatskog gospodarstva.

Pod pritiskom krize poslovaio je i sektor telekomunikacija. No, neka su kretanja u ovom sektoru povezana s prihvaćanjem i širenjem novih tehnologija. Tu se svakako ubrajaju trendovi u korištenju telefonskih usluga u nepokretnoj i pokretnoj mreži, kao i kretanje broja priključaka širokopolasnog interneta.

Prošle se godine smanjilo korištenje govornih usluga u nepokretnoj mreži. U zadnjem tromjesečju prošle godine ukupan broj priključaka u nepokretnoj komunikacijskoj mreži, prema podacima Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije (HAKOM) bio je 1,639.977 (tablica 1). U odnosu na treće tromjesečje 2012. to je 0,03 posto manje priključaka, i čak 6,87 posto priključaka manje nego u zadnjem tromjesečju 2011. godine. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS) 2012. godine utrošeno je 15,5 posto manje minuta razgovora u nepokretnoj mreži nego 2011. godine.

“ Ukupni prihodi od telefonskih usluga u nepokretnoj mreži smanjeni su za 16,24 posto u usporedbi s četvrtim tromjesečjem 2011.

Smanjen je i broj korisnika telefonskih usluga u pokretnoj mreži u četvrtom tromjesečju prošle godine za 5,5 posto u odnosu na treće tromjesečje 2012. i 2,8 posto u usporedbi sa zadnjim tromjesečjem 2011. U posljednjem tromjesečju 2012. broj korisnika telefonskih usluga u pokretnoj mreži iznosio je 4,971.351, što je najmanji broj korisnika na tromjesečnoj razini u posljednje dvije godine. Gustoća korisnika pokretne mreže u Hrvatskoj krajem 2012. dosegla je 115,9 posto.

¹ Croatian Economic Outlook, 54/2013, Zagreb: Ekonomski institut, Zagreb.

GUSTOĆA KORISNIKA POKRETNE MREŽE U HRVATSKOJ KRAJEM 2012. DOSEGLA JE 115,87 POSTO

Tablica 1.
Telekomunikacije u četvrtom tromjesečju 2012.

Izvor: HAKOM, Tromjesečni usporedni podaci tržišta elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj.

		4. tr. 2012.
Usluge u nepokretnoj komunikacijskoj mreži	Broj priključaka	1,639.977
	Ukupni odlazni promet (u min.)	918,043.267
	Ukupni prihod (u kn)	709,630.191
Usluge u pokretnoj komunikacijskoj mreži	Broj korisnika	4,971.351
	Gustoća korisnika (u %)	115,9
	Ukupni odlazni promet (u min.)	1.842,763.648
	Ukupni prihod (u kn)	1.563,432.424
	Broj poslanih SMS poruka	848,979.780
	Broj poslanih MMS poruka	5,587.304
Širokopojasni pristup internetu	Broj priključaka	1,216.608
	Gustoća priključaka (u %)	28,4
	Ukupni prihod (u kn)	613,424.037

Unatoč prošlogodišnjem smanjenju broja korisnika, više se komuniciralo putem pokretne mreže. Ukupno je utrošeno 13,3 posto više minuta na razgovore u pokretnoj mreži i to zbog više minuta razgovora u unutarnjem prometu. Prošle je godine u odnosu na 2011. poslano 11,1 posto više SMS poruka.

S obzirom na već spomenuta smanjenja broja korisnika u nepokretnoj mreži, kao i na smanjenja ukupnog odlaznog prometa u četvrtom tromjesečju prošle godine za 20,2 posto u odnosu na zadnje tromjesečje 2011., ukupni prihodi od telefonskih usluga u nepokretnoj mreži smanjeni su za 16,2 posto u usporedbi s četvrtim tromjesečjem 2011.

U istom su razdoblju pali i ukupni prihodi u pokretnoj komunikacijskoj mreži i to za 8,0 posto. U pokretnoj mreži krajem 2012. smanjen je broj korisnika, no ukupni odlazni promet, kao i broj poslanih SMS i MMS poruka, nisu smanjeni. Dapače, odlazni je promet bio 19,1 posto veći nego u istom

razdoblju 2011., poslano je 12,0 posto više SMS poruka i 1,3 posto više MMS poruka. Smanjenje prihoda od pružanja telefonskih usluga u pokretnoj mreži posljedica je smanjenja cijena zbog sve jače konkurencije. Nadalje, tarife koje uključuju besplatne telefonske razgovore i/ili slanje tekstualnih poruka, za posljedicu imaju povećanje minuta razgovora, odnosno broja poslanih poruka, no to povećanje ne dovodi do povećanja prihoda od pružanja govornih usluga u pokretnoj mreži.

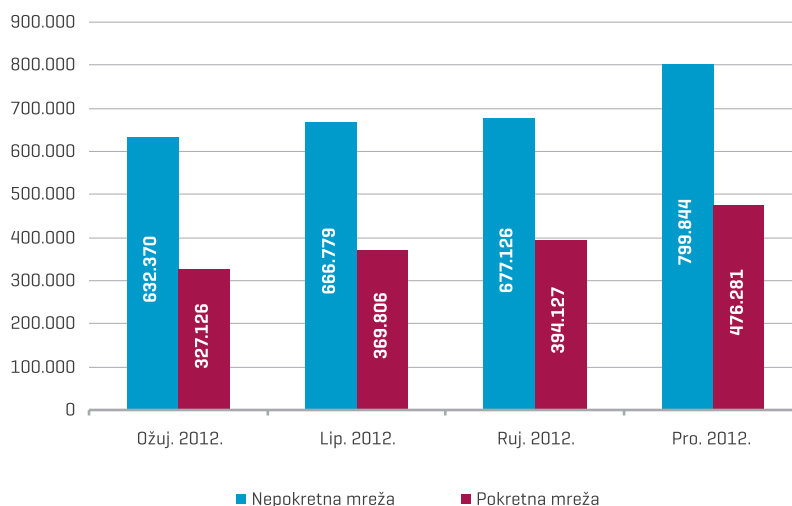
Prema indeksu potrošačkih cijena za prosinac 2012. prosječne cijene telefonske opreme i usluga u prošloj su godini pale 5,2 posto u usporedbi s prosječnim cijenama 2011. godine. U odnosu na prosječne cijene iz 2005. godine, cijene telefonske opreme i usluga u prosincu prošle godine manje su čak 13,1 posto. Cijene ove kategorije potrošnje ne rastu ni u ovoj godini. U ožujku su bile na istoj razini kao i mjesec ranije, a u usporedbi s ožujkom prošle godine tek su 0,1 posto manje. U usporedbi s prosječnim cijenama 2010. godine, cijene u ožujku 2013. smanjene su za 9,1 posto.

Komunikacije su jedna od rijetkih kategorija potrošnje kojoj cijene padaju. Naime, ukupni indeks potrošačkih cijena prošle je godine ukazivao na rast od 5,8 posto u usporedbi s cijenama iz 2010. godine.

Sve intenzivnija konkurencija, kao i sklonost korisnika za promjenom operatera stavlja pritisak na pružatelje telefonskih usluga da unaprijede svoje usluge te smanje cijene. U zadnja tri mjeseca prošle godine preneseno je ukupno 799.844 brojeva u nepokretnoj komunikacijskoj mreži i 476.281 brojeva u pokretnoj (slika 1). U oba je slučaja tako nastavljen višegodišnji trend povećanja broja prenesenih brojeva. U odnosu na isto razdoblje 2011. godine to je 33,4 posto više prenesenih brojeva u nepokretnoj i čak 61,5 posto više prenesenih brojeva u pokretnoj mreži.

Slika 1.
Preneseni brojevi u nepokretnoj i pokretnoj mreži u 2012.

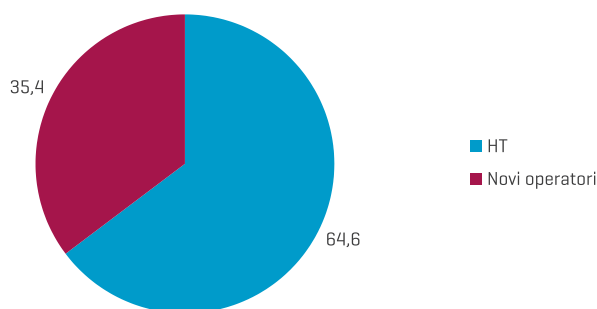
Izvor: HAKOM.

Najveći udio na tržištu, mjereno brojem korisnika, i dalje ima Hrvatski Telekom i u nepokretnoj i u pokretnoj mreži. Tržišni udio HT-a u pružanju telefonskih usluga u nepokretnoj mreži na kraju prošle godine iznosio je 64,6 posto. Nakon nekoliko uzastopnih smanjenja na tromjesečnoj razini, u drugom tromjesečju prošle godine tržišni je udio HT-a ponovno počeo rasti. Novi operatori drže 35,4 posto tržišta telefonskih usluga u nepokretnoj mreži [slika 2].

Slika 2.
Tržišni udio operatora nepokretnih mreža u prosincu 2012., u %

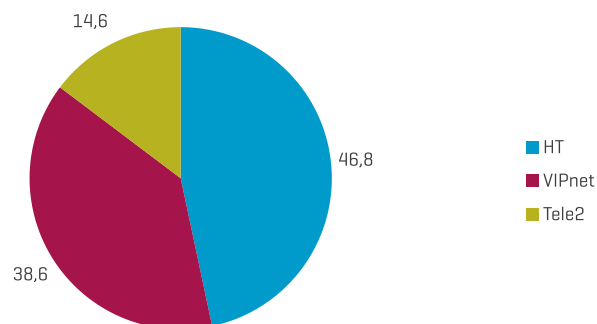
Izvor: HAKOM.

Udio Hrvatskog Telekoma na tržištu telefonskih usluga u pokretnoj mreži u prosincu 2012. bio je 46,8 posto. Slijedi ga VIPnet s 38,6 posto tržišnog udjela dok je preostalih 14,6 posto udio operatora Tele2.

Slika 3.
Tržišni udio operatora pokretnih mreža u prosincu 2012., u %

Izvor: HAKOM.

Prošle je godine najviše porastao širokopoljasni internetski promet i to čak 22,4 posto. U četvrtom tromjesečju 2012. bilo je ukupno 1,216.608 priključaka širokopoljasnog pristupa internetu. Tako je prošla godina završila sa 6,2 posto više priključaka nego 2011. Većina korisnika i dalje pristupa internetu putem nepokretnih mreža. Međutim, zapaža se trend povećanja broja priključaka putem mobilne mreže. Broj priključaka širokopoljasnog pristupa putem nepokretne mreže u četvrtom tromjesečju 2012. povećan je 3,8 posto u usporedbi sa zadnjim tromjesečjem 2011., dok je broj priključaka pristupa putem pokretnih mreža porastao 13,3 posto. Gustoća priključaka širokopoljasnog pristupa internetu [putem nepokretne i pokretne mreže] porasla je 6,2 posto i iznosi 28,4 posto.

GUSTOĆA PRIKLJUČAKA ŠIROKOPOJASNOG PRISTUPA INTERNETU IZNOSI 28,4 POSTO

“ Prosječne cijene telefonske opreme i usluga u prošloj su godini pale 5,2 posto u usporedbi s prosječnim cijenama 2011. godine.

Najveći je broj priključaka širokopojasnog interneta na području Grada Zagreba i Zagrebačke županije, čak 32,3 posto od ukupnog broja priključaka u četvrtom tromjesečju 2012. Slijedi Splitsko-dalmatinska županija s 11 posto ukupnog broja priključaka. Najmanje je priključaka na području Ličko-senjske županije, županije s najmanjim brojem stanovnika i najmanjim brojem stanovnika po kilometru kvadratnom, prema popisu stanovništva 2011. godine. U Ličko-senjskoj županiji krajem prošle godine bilo je 7.965 priključaka širokopojasnog interneta što čini 0,9 posto ukupnog broja priključaka.

I dok su ukupni prihodi od telefonskih usluga u pokretnoj i nepokretnoj mreži smanjeni, porast broja priključaka i internetskog prometa u posljednjem tromjesečju prošle godine, generirali su povećanje ukupnih prihoda od pružanja usluga pristupa internetu za 19,3 posto u odnosu na isto razdoblje 2011.

Prosječan broj zaposlenih u telekomunikacijama prošle je godine bio 8.951, što je 4,7 posto manje nego 2011. godine. Na mjesečnoj razini u 2012. godini, broj zaposlenih u ovom je sektoru u padu od siječnja kad je sektor zapošljavao 9.187 djelatnika. Do manjeg povećanja broja zaposlenih došlo je u listopadu, studenom i prosincu prošle godine. Unatoč tome nije dostignuta brojka s početka prošle godine. Prema prvim privremenim podacima Državnog zavoda za statistiku, broj zaposlenih u ovoj je djelatnosti u ožujku ove godine bio 8.821, što je 2,5 posto manje zaposlenih u odnosu na ožujak 2012. godine.

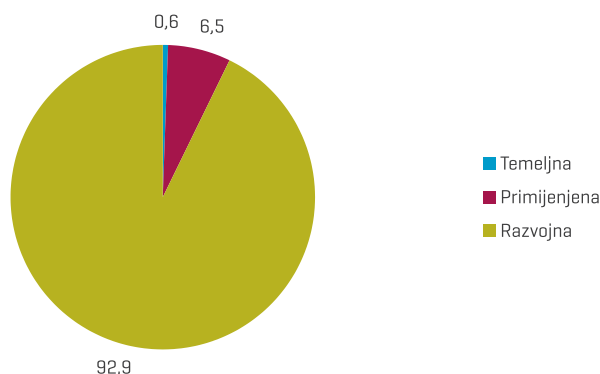
Bruto plaće zaposlenih u telekomunikacijama i dalje su iznad nacionalnog prosjeka. Tako je u veljači prosječna bruto plaća u ovome sektoru iznosila 14.403 kune. To je čak 6.540 kuna više od prosječne plaće u Hrvatskoj. Nadalje, bruto plaće zaposlenih u sektoru telekomunikacija rastu. Tako je prosječna bruto plaća u veljači 2013. bila nominalno 18,9 posto veća u odnosu na isti mjesec prošle godine i 6,7 posto u odnosu na prosječnu bruto

plaću iz 2012. [koja je iznosila 13.493 kune]. Realni porast bruto plaća u veljači ove godine u odnosu na veljaču prošle godine iznosio je 13,4 posto.

S obzirom na to da se radi o tehnološki intenzivnom sektoru, odnosno kategoriji djelatnosti koja se svrstava u skupinu usluga temeljenih na znanju, vrijedi analizirati ulaganja u istraživanje i razvoj. Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj u sektoru telekomunikacije u 2011. iznosili su 156,663.000 kuna. To je 14,09 posto ukupnih bruto domaćih izdataka poslovnog sektora u 2011. Glavni izvor sredstava za istraživanje i razvoj u sektoru telekomunikacija vlastita su sredstva: čak 99,4 posto ukupnog iznosa. Preostalih 0,6 posto, odnosno 898.000, kuna sredstva su inozemnih naručitelja. U bruto domaćim izdacima u sektoru telekomunikacija prevladavaju razvojna istraživanja [slika 4].

Slika 4.
Struktura bruto domaćih izdataka za istraživanje i razvoj u telekomunikacijama u 2011. prema vrsti istraživanja, u %

Izvor: Državni zavod za statistiku, Istraživanje i razvoj u 2011.

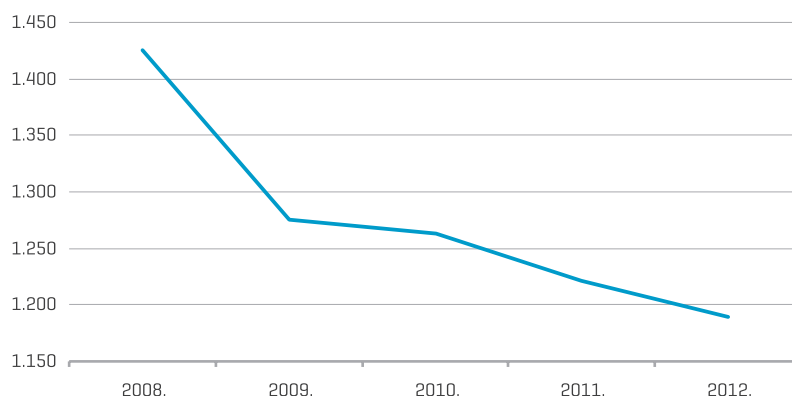
Telekomunikacije u Europskoj uniji

Promet u sektoru telekomunikacija u Europskoj uniji u 2012. godini pao je 2,4 posto u odnosu na 2010. godinu. Najveći je pad vrijednosti prodanih usluga, tj. prometa u sektoru telekomunikacija zabilježen na tržištima Grčke [-13,5 posto] i Španjolske [-13,2 posto] te u Bugarskoj [-11,6 posto]. Najveći porast prometa u sektoru telekomunikacije prošle je godine zabilježen u Estoniji i iznosio je 7,4 posto u odnosu na baznu 2010. godinu. Za Hrvatsku nisu dostupni kalendarski prilagođeni indeksi promjene prometa u prošloj godini, ali 2011. godine je, prema podacima Eurostata, promet sektora telekomunikacija u Hrvatskoj bilježio pad od 2,2 posto. Izvorni indeksi prometa, koje objavljuje Državni zavod za statistiku ukazuju na pad prometa od 1,2 posto prošle godine u usporedbi s 2011.

U Europskoj uniji u sektoru telekomunikacija prošle je godine radilo 1,189.800 zaposlenika. Posljednje četiri godine u EU-u pada zaposlenost u ovom sektoru (slika 5). Nakon velikog smanjenja broja zaposlenih u sektoru 2009. godine (za 10,3 posto), trend se i dalje nastavlja u naredne tri godine, iako je nešto manje izražen. U odnosu na 2011. broj zaposlenih prošle je godine bio za 2,5 posto manji.

Slika 5.
Kretanje broja zaposlenih u sektoru telekomunikacije u EU-27 od 2008. do 2012., u tisućama

Izvor: Eurostat.

POSLEDNJE ČETIRI GODINE U EUROPSKOJ UNIJI PADA ZAPOSLENOST U OVOM SEKTORU

“Izdaci za komunikacije kućanstava EU-a čine 2,7 posto svih izdataka.

Prosječna plaća zaposlenih u sektoru informacija i komunikacija (dio kojeg su i telekomunikacije) u EU-27 2010. bila je znatno iznad prosjeka primanja zaposlenika ove djelatnosti u Hrvatskoj. Na razini EU-a iznosila je 3.273 eura. Za isto razdoblje prema podacima Eurostata, u Hrvatskoj su zaposlenici u informacijama i komunikacijama primali prosječnu plaću u iznosu od 1.543 eura. No, to je ipak znatno više od prosječnih primanja zaposlenika u sektoru informacija i komunikacija u primjerice Bugarskoj (729 eura), Rumunjskoj (819 eura) i Litvi (871 eura). Prosječna primanja u većini zemalja EU-a iznad su plaća zaposlenika u ovom sektoru u Hrvatskoj. Daleko najveće plaće primaju zaposlenici u djelatnosti informacija i komunikacija u Danskoj. One su 2010. iznosile 5.491 eura.

Izdaci za komunikacije kućanstava EU-a čine 2,7 posto svih izdataka. Radi se o iznosu od 400 eura po stanovniku. Ovaj se podatak odnosi na 2011. godinu, a prema podacima Eurostata taj udio je u razdoblju od 2005. do 2011. ostao nepromijenjen. U 2011. po izdacima kućanstva za komunikacije prednjači Nizozemska, gdje se na komunikacije odnosi 4,1 posto potrošnje kućanstva. Najmanji udio u strukturi izdataka kućanstva, komunikacije imaju u Danskoj i Luksemburgu. On iznosi tek 1,7 posto.

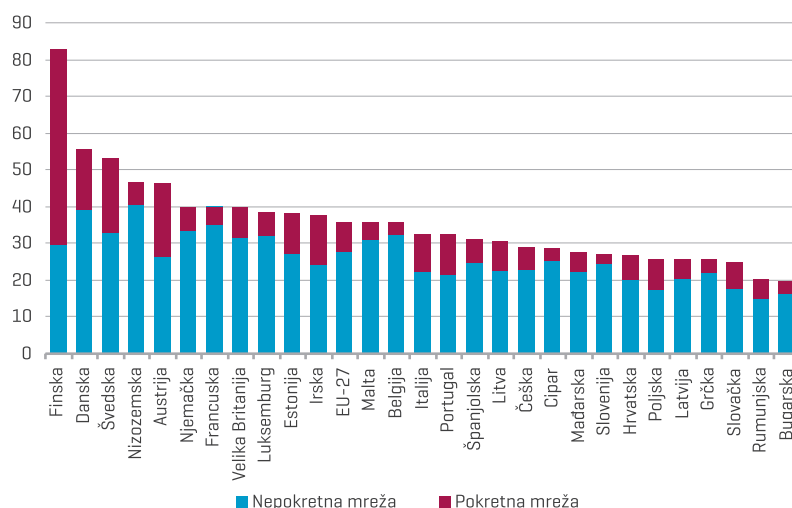
Prema najnovijim podacima o kretanju cijena, stopa inflacije u EU-u u ožujku ove godine iznosila je 1,9 posto. U kategoriji telekomunikacijskih usluga, istog mjeseca u EU-u cijene su smanjene 3,6 posto. Samo za Eurozonu, cijene u kategoriji telekomunikacija na međugodišnjoj su razini bile manje 5 posto. Telekomunikacijske su usluge jedina kategorija u kojoj je i na razini Unije i u Eurozoni došlo do pada cijena na godišnjoj razini. Pritom su cijene telekomunikacijskih usluga u ožujku 2013. najviše pale u Francuskoj (-14,7 posto). Istovremeno, najveće povećanje cijena u ovoj kategoriji zabilježeno je u Mađarskoj te je iznosilo 3,2 posto.

Prema podacima *Digital Agenda Scoreboard-a*, gustoća priključaka širokopojasnog pristupa internetu u EU-27 u siječnju 2012. godine bila je

27,7 posto (slika 6). Taj se postotak odnosi na pristup putem nepokretne komunikacijske mreže. Najveću stopu prodora širokopojasnog interneta ima Nizozemska. U toj je zemlji gustoća priključaka širokopojasnog interneta dosegla razinu od 40,6 posto. Slijede je Danska [39,3 posto] i Francuska [35 posto]. Gustoću priključaka širokopojasnog interneta iznad prosjeka EU-27 imaju i Njemačka, Švedska, Belgija, Luksemburg, Velika Britanija, Malta i Finska. Najmanju gustoću priključaka u 2011. godini imala je Rumunjska, i to samo 15,2 posto.

Slika 6.
Stopa prodora širokopojasnog interneta (fiksni i mobilni pristup), EU-27 i Hrvatskoj u 2011. godini, u %

Izvor: European Commission, Digital Agenda Scoreboard i HAKOM.

Gustoća priključaka širokopojasnog interneta putem pokretne mreže u Finskoj iznosi čak 52,8 posto, što je daleko iznad prosjeka EU-27. Naime, na razini EU-27 ona iznosi tek 8,1 priključak na 100 stanovnika. U većini zemalja EU-a gustoća priključaka putem mobilne mreže daleko je manja nego u Finskoj. Primjerice, u Švedskoj, koja je druga po broju priključaka putem mobilne mreže, na 100 stanovnika dolazi 20,5 priključaka. U Sloveniji je tek 2,5 posto priključaka širokopojasnog interneta u pokretnoj komunikacijskoj mreži, što je nešto niže nego u Belgiji [3,3 posto], Cipru [3,4 posto] ili Bugarskoj [3,5 posto].

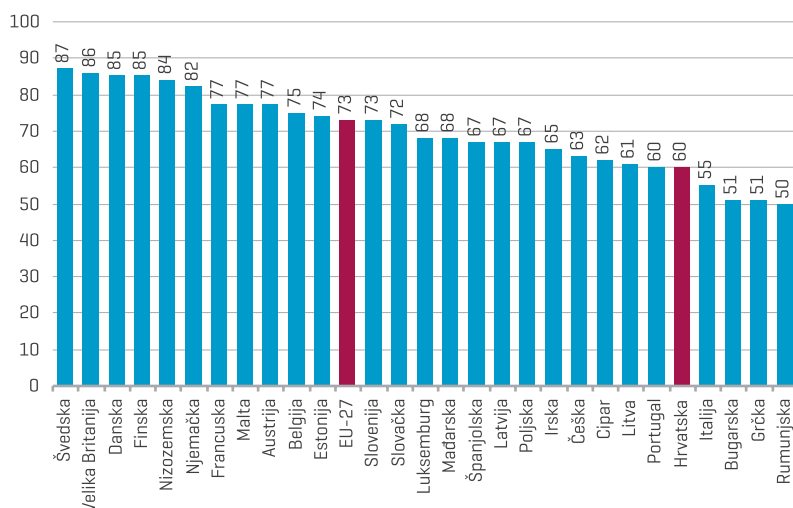
“ U kategoriji telekomunikacijskih usluga u ožujku 2013. u EU-u cijene su smanjene 3,6 posto.

Prošle je godine u EU-27 širokopojasni pristup internetu putem nepokretne komunikacijske mreže imalo 73 posto kućanstava i 90 posto poduzeća s više od deset zaposlenih. Najveći prodor priključaka širokopojasnog interneta u kućanstva ostvaren je u Švedskoj - 87 posto (slika 7). Što se tiče pristupa poduzeća internetu putem širokopojasne nepokretne mreže, on je u nekim zemljama EU-a dosegao iznimno visoku razinu. U Finskoj je 2012. čak 98 posto poduzeća pristupalo internetu preko ove tehnologije, a u Sloveniji njih 97 posto (slika 8).

Slika 7.

Kućanstva koja imaju pristup širokopojasnom internetu u Hrvatskoj i zemljama EU-27 2012., u %

Izvor: Eurostat Community Survey on ICT usage in Households and by Individuals.

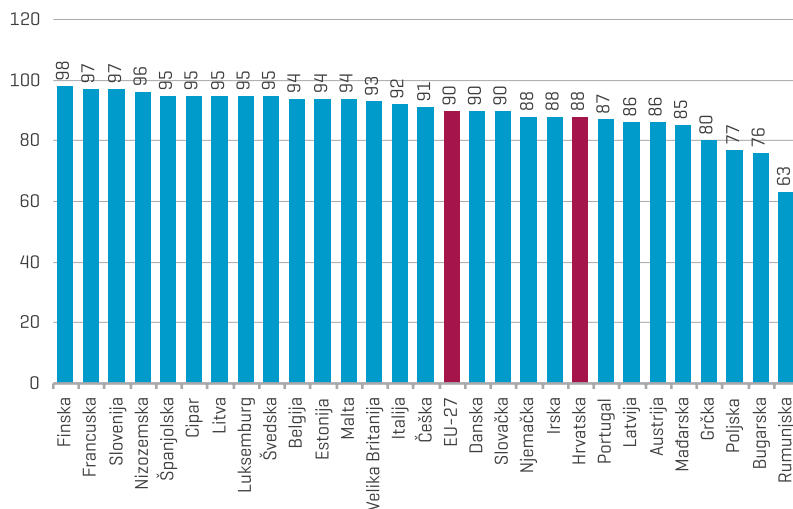

U usporedbi s prosjekom EU-27, Hrvatska zaostaje po korištenju interneta i prodoru širokopojasnih priključaka. No, gustoća priključaka i raširenost širokopojasnog interneta među kućanstvima i poduzećima u Hrvatskoj nisu zabrinjavajuće niske. Ova se tehnologija u zemljama EU-a širila i još se uvijek širi različitom dinamikom. *Digital Agenda Scoreboard* ističe kako primjerice Nizozemska, koja ima najvišu stopu prodora širokopojasnog interneta putem nepokretne mreže u EU-u, i dalje ostvaruje najviše stope rasta i to znatno iznad prosjeka EU-a. S druge strane, Švedska, koja ima visoku gustoću priključaka širokopojasnog interneta pokazuje vrlo sporu stopu rasta. Ovo su primjeri dviju razvijenih zemalja gdje je ova tehnologija vrlo raširena, a širila se različitom dinamikom. Zbog toga se raširenost tehnologije i njeno korištenje ne mogu promatrati samo u okvirima članstva u Uniji, ne uzimajući u obzir karakteristike nekog tržišta kada je riječ o prihvaćanju i širenju inovacija.

Slika 8.

Poduzeća s više od 10 zaposlenih, koja imaju pristup širokopojasnom internetu (ne uključuje financijski sektor) u Hrvatskoj i zemljama EU-a 2012. godine, u %

Izvor: Eurostat - Community Survey on ICT Usage and e-Commerce in Enterprises.

“Gustoća priključaka širokopojasnog pristupa internetu u EU-27 u siječnju 2012. godine bila je 27,7 posto.

Novi operatori koji pružaju širokopojasni pristup internetu u EU-27 imaju tržišni udio 56,8 posto. Mogu se izdvojiti primjeri Rumunjske i Bugarske. Operatori koji prije liberalizacije tržišta nisu imali monopolski položaj i posebnu zaštitu na tržištu, u Rumunjskoj su 2011. imali tržišni udio čak 70 posto, a u Bugarskoj tek nešto malo manji [69,3 posto].

U porastu je broj korisnika komunikacijskih usluga u mobilnoj mreži u EU-u. Prodor komunikacijskih usluga u pokretnoj mreži, mjereno brojem aktivnih SIM kartica na 100 stanovnika, u Europskoj uniji 2011. godine dosegao je brojku od 127 kartica. U komunikaciji putem pokretne mreže vode Finci, kod kojih na 100 stanovnika dolaze 163 aktivne SIM kartice. Na razini EU-27 vodeći operatori imali su u prosjeku 37,1 posto tržišta komunikacijskih usluga u pokretnoj mreži.

Najnoviji podaci o broju telefonskih linija u nepokretnoj mreži za EU nisu dostupni. No, prema posljednjim dostupnim podacima, onima za 2009. godinu, u EU-u je bilo prosječno 43 linije na 100 stanovnika. Hrvatska je s 42 linije gotovo na razini europskog prosjeka. U većini zemalja EU-a broj linija fiksne telefonije u opadanju je već od 2000. godine, zbog sve većeg prodora mobilnih komunikacija. U Hrvatskoj taj trend nije bio prisutan u razdoblju za koje postoje usporedivi podaci. No, podaci HAKOM-a ukazuju na trend smanjenja broja priključaka u nepokretnoj mreži u 2011. godini. S 42 posto u 2009. gustoća priključaka u nepokretnoj mreži pala je na 37 posto dvije godine kasnije.

U Hrvatskoj nepokretna mreža dugo nije gubila značaj, unatoč snažnom prodoru mobilnih komunikacija. Broj priključaka u nepokretnoj mreži donedavno je bio u porastu iako je raširenost priključaka putem nepokretne mreže bila visoka i prije pojave pokretne mreže. To je zanimljiv trend kojemu su sigurno u velikoj mjeri pridonijele i visoke cijene telefoniranja u pokretnoj mreži. Iako je komunikacija putem pokretne mreže u Hrvatskoj prihvaćena i širila se velikom brzinom, ona nije potisnula komunikaciju putem nepokretne mreže zato što je to cjenovno osjetljivim korisnicima bilo preskupo. S jačanjem konkurencije i padom cijena kao i s pojavom i širenjem novih tehnologija, smanjuje se i broj priključaka u nepokretnoj mreži.

Poslovanje trgovačkih društava

Prema visini ukupnog prihoda u 2011., deset vodećih poduzeća u sektoru telekomunikacija bili su Hrvatski Telekom, VIPnet, Tele2, OT – Optima Telekom, B.net Hrvatska, Odašiljači i veze, Nokia Siemens Networks, Metronet telekomunikacije, H1 Telekom i Voljatel. Kako financijski izvještaji za prošlu godinu još uvijek nisu dostupni, nije moguće analizirati poslovanje vodećih poduzeća u 2012. Stoga je analiza ograničena na poduzeća iz sektora telekomunikacija čije dionice kotiraju na Zagrebačkoj burzi i čiji su financijski izvještaji javno dostupni. To su Hrvatski Telekom, Optima Telekom, Odašiljači i veze, te Metronet telekomunikacije.

Tablica 2.

Pokazatelji poslovanja u četiri odabrana društva u sektoru telekomunikacija 2012. godine

	Ukupni prihod	Ukupni prihod-indeks 2012./2011.	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Bruto marža	Produktivnost - indeks 2012./2011.
Hrvatski Telekom	7.819,832.949	93,4	0,1	3,1	26,8	102,8
OT - Optima Telekom	569,079.313	115,2	2,2	0,2	-18,4	147,7
Odašiljači i veze	236,985.219	100,8	0,6	1,7	7,3	96,2
Metronet telekomunikacije	245,370.984	123,8	1,9	0,2	5,8	114,8

Napomena: Koeficijent zaduženosti = ukupne obveze/ukupna imovina; Koeficijent tekuće likvidnosti = kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze; Bruto marža = bruto dobit/ukupni prihod*100; Produktivnost = ukupni prihod/broj zaposlenih.

Izvor: javno objavljeni konsolidirani financijski izvještaji na Zagrebačkoj burzi.

Od navedena četiri trgovačka društva, prošle godine pad ukupnih prihoda bilježi samo Hrvatski Telekom. Ukupni prihodi u ovom trgovačkom društvu iznosili su 7.819,832.949 kuna što je pad od 6,6 posto na međugodišnjoj razini. Značajan porast ukupnih prihoda prošle su godine ostvarile Metronet telekomunikacije. Ukupni prihodi povećani su 23,8 posto, a poslovni prihodi bili su veći 6,6 posto. Ovo je društvo prošle godine prvi put od svog osnutka ostvarilo dobit. Bruto marža iznosi 5,8 posto.

Unatoč smanjenju ukupnih prihoda, produktivnost u Hrvatskom Telekomu porasla je 2,8 posto. Posljedica je to smanjena broja zaposlenih. Veću

su produktivnost u 2012. godini na međugodišnjoj razini imali Optima Telekom [47,7 posto] i Metronet telekomunikacije [14,8 posto]. Iako je broj zaposlenih 2012. u društvu Odašiljači i veze bio nešto manji nego godinu ranije, vrlo malen porast ukupnih prihoda bio je nedovoljan za porast produktivnosti. Tako je ona u ovom društvu smanjena 3,8 posto u usporedbi s produktivnošću iz 2011.

Koeficijent tekuće likvidnosti društava Hrvatski Telekom i Odašiljači i veze, ukazuje na to da u njima ne postoje problemi s održavanjem likvidnosti. U oba trgovačka društva ovaj je pokazatelj iznad 1,5. No, probleme s održavanjem likvidnosti prošle su godine imali Optima Telekom i Metronet telekomunikacije. Koeficijent zaduženosti ovih dvaju društava upućuje na prekomjernu zaduženost. On, naime, u oba slučaja prelazi granicu od 0,7. Od četiri analizirana društva samo HT nije prezadužen. Odašiljači i veze, iako nisu prešli granicu prekomjerne zaduženosti, prelaze granicu prihvatljivog stupnja zaduženosti, koja iznosi 0,5.

Financijski pokazatelji poslovanja društva Optima Telekom u 2012. ukazuju na lošu situaciju i probleme u poslovanju. Unatoč porastu prihoda na godišnjoj razini, nisu umanjeni problemi održavanja likvidnosti, zaduženost je visoka, a ostvarena je negativna bruto marža. U travnju ove godine pokrenut je postupak predstečajne nagodbe nad ovim društvom te ono provodi financijsko i operativno restrukturiranje.

Izvešća o poslovanju u prvom tromjesečju ove godine ukazuju na daljnje smanjenje prihoda Hrvatskog Telekoma. Oni su se smanjili 6,1 posto u odnosu na prvo tromjesečje 2012². Tele 2 Hrvatska u prvom tromjesečju ove godine je ostvario 15,7 posto veće prihode u usporedbi s istim razdobljem 2012³. Optima Telekom je izvijestio o smanjenju poslovnih prihoda od 4,9 posto⁴ dok su prihodi Vipneta ostali na razini prihoda iz prvog tromjesečja 2012. godine⁵. S obzirom na ovakve rezultate operatori zasigurno smatraju pozitivnim „Poziv za nadmetanje u otvorenom postupku javne nabave za javne govorne, podatkovne i mješovite usluge te dopunske i pomoćne usluge u pokretnoj i elektroničkoj komunikacijskoj mreži, zajedno s uređajima [GSM telefoni i 3G/4G modemi] i s elektroničkim karticama [SIM-kartice] za korištenje tih usluga”, koji je objavio Državni ured za središnju javnu nabavu 2. svibnja 2013.

“ Izvešća o poslovanju u prvom tromjesečju ove godine ukazuju na daljnje smanjenje prihoda.

2 Hrvatski Telekom, http://www.t.ht.hr/investitori/pdf/q1_2013rezultati.pdf [pristupljeno 15.5.2013.].

3 <http://www.poslovni.hr/kompanije/tele2-hrvatska-povecao-prihode-i-broj-korisnika-238120> [pristupljeno 15.5.2013.].

4 Optima Telekom, Objave za medije, <http://www.optima.hr/hr/info/press/objave-za-medije/optima-telekom-u-prvom-kvartalu-2013-ostvario-ebitda-od-26-5-milijuna-kuna/> [pristupljeno 15.5.2013.].

5 Vipnet, Objave za medije, http://www.vipnet.hr/objave-za-medije/clanak/-/journal_content/56_INSTANCE_Ei4V/10307706/10984779 [pristupljeno 15.5.2013.].

— Očekivanja

— Prognoze za oporavak hrvatskog gospodarstva u ovoj godini nisu optimistične. Ekonomski institut, Zagreb prema najnovijoj prognozi objavljenoj u publikaciji *Croatian Economic Outlook* predviđa pad BDP-a od 0,6 posto. Europska banka za obnovu i razvoj također je ocijenila kako će BDP u ovoj godini pasti. Po njihovoj posljednjoj procjeni radi se o padu od 0,3 posto. S obzirom na ove prognoze operatori na tržištu telekomunikacijskih usluga i u ove će se godine suočiti s izazovima krize.

Uz izazove poslovanja u recesijskim vremenima, poduzeća u ovom sektoru moraju se suočiti i s promjenama koje nose nove tehnologije. U narednom se razdoblju očekuje smanjenje broja korisnika i odlaznog prometa u nepokretnoj telekomunikacijskoj mreži. Širenje širokopojasnog pristupa internetu i povećanje njegove brzine uzrokuju zamjenjivanje komunikacije putem nepokretne mreže komunikacijom putem interneta. Ovom trendu doprinosi i smanjenje cijena pristupa internetu i telefonskih usluga u pokretnoj mreži.

Pružatelji telekomunikacijskih usluga objavili su povećanje broja korisnika pametnih telefona. HT je objavio da je prodaja pametnih telefona na početku ove godine porasla na 58 posto ukupnog broja prodanih uređaja. Prošle je godine 52 posto prodanih uređaja u Hrvatskom Telekomu pripadalo kategoriji pametnih telefona, a u HT-u ocjenjuju kako je 23 posto pretplatnika krajem prošle godine u pokretnoj mreži koristilo pametni telefon. Iz objave Vipnet-a za medije razvidno je da ovo društvo bilježi povećanje broja korisnika pametnih telefona. Po korištenju pametnih telefona hrvatski građani prate globalne trendove u prihvaćanju ove tehnologije. GfK je objavio rezultate istraživanja prema kojima je u prvoj polovici prošle godine u svijetu prodano 650 milijuna pametnih telefona. Prema istom izvoru, 80 posto prodanih mobilnih telefona u tom razdoblju bili su upravo pametni telefoni. Prema tome, može se očekivati da će u narednom razdoblju broj korisnika pametnih telefona u Hrvatskoj i dalje rasti.

“ Po korištenju pametnih telefona hrvatski građani prate globalne trendove u prihvaćanju ove tehnologije.

Na tržištu telekomunikacijskih usluga konkurencija postaje sve intenzivnija. U nastojanju da privuku i zadrže korisnike, operatori su prinuđeni održavati visoku kvalitetu usluga i nuditi ih po povoljnim cijenama. Zbog jačanja konkurencije i sve intenzivnije borbe za tržišni udio, očekuje se veći značaj paketa koji objedinjuju više usluga kao i tarifnih modela s neograničenim prometom.

Česte promjene i tehnološke inovacije u ovom sektoru nameću potrebu ulaganja u istraživanje i razvoj, razvoj infrastrukture i uvođenje novih tehnologija. U ovom sektoru izostanak ulaganja nije prihvatljiv niti u kriznim vremenima jer to može biti pogubno za poslovanje u budućnosti.

Osim što međusobno konkuriraju, većina operatora nudi i međusobno konkurentne usluge, odnosno načine komunikacije, što s vremenom dovodi do zamjenjivanja jedne usluge drugom. Primjerice, govorne usluge u nepokretnoj mreži sve više gube na značaju i teško da će ikada vratiti mjesto koje su imale prije pojave pokretne mreže i interneta. Prihodi od ove vrste usluga u budućnosti će se smanjivati iako je dinamiku teško predvidjeti, posebno uzme li se u obzir već spomenuta specifičnost hrvatskog tržišta. Dok gube prihode iz jednog izvora, otvaraju im se drugi. Primjerice, operatorima važan izvor prihoda postaje usluga televizije.

Zbog ovih je razloga društvima u telekomunikacijskom sektoru važno praćenje tehnoloških trendova i ulaganja u nove tehnologije te strukturiranje asortimana usluga tako da se omogući uspješno poslovanje. Operatori na hrvatskom tržištu svjesni su toga pa i u 2013. povećavaju ulaganja. VIPnet je tako uložio 14,4 milijuna eura u prvom tromjesečju ove godine i to uglavnom u nepokretne i pokretne širokopojasne tehnologije⁶. Ovaj iznos je 8,3 posto veći od ulaganja ovog društva u istom razdoblju 2011. Hrvatski Telekom, po riječima predsjednika Uprave, nastavlja ulagati u 4G mrežu⁷. Ulaganja pružateljima telekomunikacijskih usluga osiguravaju povećanje prihoda u budućnosti, odnosno poslovanje s dobitkom i ostvarivanje daljnjeg rasta.

Prošle je godine u srpnju odlukom Hrvatskog sabora prestao važiti Zakon o naknadi za pružanje usluga u pokretnim elektroničkim komunikacijskim mrežama. Za operatore koji pružaju komunikacijske usluge to znači ukidanje naknade na prihode od govornih usluga u pokretnoj mreži, SMS i MMS usluga koja je iznosila 6 posto. S obzirom na krizu i uvjete na tržištu, pozitivnim se ocjenjuje ukidanje ove naknade koja je opterećivala prihode od pružanja govornih usluga koji su ionako u padu.

⁶ Vipnet, Objave za medije, http://www.vipnet.hr/objave-za-medije/clanak/-/journal_content/56_INSTANCE_Ei4V/10307706/10984779 [pristupljeno 15.5.2013.].

⁷ Hrvatski Telekom, http://www.t.ht.hr/investitori/pdf/q1_2013rezultati.pdf [pristupljeno 15.5.2013.].

Zaključak

TRENDOVI KOJI SU OBILJEŽILI I OBILJEŽAVAJU SEKTOR TELEKOMUNIKACIJA U EUROPSKOJ UNIJI PRISUTNI SU I U HRVATSKOJ

— Prošlu godinu obilježilo je smanjeno korištenje govornih usluga u nepokretnoj mreži. Više se telefoniralo u pokretnoj mreži, ali su prihodi od govornih usluga na kraju prošle godine smanjeni. Do toga je došlo zbog načina na koji se operatori međusobno natječu za privlačenje novih i zadržavanje postojećih korisnika. Naime, tarife koje uključuju besplatnu komunikaciju sastavni su dio politike cijena operatora na tržištu telekomunikacijskih usluga.

Posljednji podaci upućuju i na povećanje broja priključaka i veći promet širokopojasnog interneta. Dostupnost i korištenje ove tehnologije uključeni su u inicijativu Europske komisije *Digital Agenda for Europe*. Po broju priključaka širokopojasnog interneta Hrvatska nešto zaostaje za prosjekom Europske unije, no situacija nije obeshrabrujuća. Štoviše, Hrvatska je bliže prosjeku EU-27 nego što su to neke zemlje koje su postale članice u posljednjem krugu proširenja (primjerice Rumunjska i Bugarska), ali i zemlje koje su članice Unije već nekoliko desetljeća (poput Grčke).

Trendovi koji su obilježili i obilježavaju sektor telekomunikacija u EU-u prisutni su i u Hrvatskoj. Misli se pritom na kretanje broja zaposlenih i kretanje cijena. I u Hrvatskoj i u zemljama EU-a broj zaposlenih u sektoru telekomunikacija se smanjuje. Istovremeno, komunikacijske su usluge jedina kategorija u kojoj cijene imaju trend pada.

Treba napomenuti kako je u Hrvatskoj regulativa u području telekomunikacija već usklađena s pravnom stečevinom EU-a. Zbog toga se ne mogu očekivati veće promjene po ulasku Hrvatske u EU. Najviše promjena na telekomunikacijskom tržištu stvaraju zaoštavanje konkurencije i trendovi u korištenju različitih tehnologija. Tome treba pridodati i nepovoljna kretanja u gospodarstvu, pod čijim je utjecajem i ovaj sektor.

Literatura:

Croatian Economic Outlook, 54/2013, Zagreb: Ekonomski institut, Zagreb.

Digital Agenda Scoreboard Reports, „Fast and ultra-fast internet access“, <https://ec.europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/KKAH12001ENN-chap3-PDFWEB-3.pdf> [pristupljeno 5.5.2013.].

Državni zavod za statistiku, 2013, „Priopćenje – Distributivna trgovina i ostale usluge u četvrtom tromjesečju 2012.“, Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Državni zavod za statistiku, 2013, „Priopćenje – Indeksi potrošačkih cijena u ožujku 2013.“, Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Državni zavod za statistiku, 2013, „Priopćenje–Poštanske, kurirske i telekomunikacijske usluge u četvrtom tromjesečju 2012.“, Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Državni zavod za statistiku, 2013, „Priopćenje – Prosječne mjesečne bruto plaće zaposlenih“, Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Državni zavod za statistiku, 2013, „Priopćenje – Zaposleni prema djelatnostima i spolu u 2012. – konačni podaci“, Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Državni zavod za statistiku, 2013, „Statistička izvješća - Istraživanje i razvoj u 2011.“, Zagreb: Državni zavod za statistiku.

GfK, Objave „Pametni telefon dodatno osvaja i s funkcijom kamere“, http://www.gfk.hr/public_relations/press/press_articles/010374/index.hr.html [pristupljeno 10.5.2013.].

Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije, 2012, „Tromjesečni usporedni podaci tržišta elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj, četvrto tromjesečje 2012. godine“, Zagreb: Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije.

Hrvatski Telekom, http://www.t.ht.hr/investitori/pdf/q1_2013rezultati.pdf [pristupljeno 15.5.2013.].

Poslovni.hr, <http://www.poslovni.hr/kompanije/tele2-hrvatska-povecao-prihode-i-broj-korisnika-238120> [pristupljeno 15.5.2013.].

Poslovni dnevnik, <http://www.poslovni.hr/kompanije/tele2-hrvatska-povecao-prihode-i-broj-korisnika-238120> [pristupljeno 15.5.2013.].

Vipnet, Objave za medije, http://www.vipnet.hr/objave-za-medije/clanak/-/journal_content/56_INSTANCE_Ei4V/10307706/10984779 [pristupljeno 15.5.2013.].

Izdavač

Ekonomski institut, Zagreb
Trg J.F. Kennedyja 7, 10000 Zagreb
Telefon: 01 2362 200, Fax: 01 2335 165
<http://www.eizg.hr>

Za izdavača

Dubravka Jurlina Alibegović, ravnateljica

Glavni urednik

Goran Buturac

Autorica analize

Ljiljana Božić

Izvršna urednica

Marijana Pasarić

Lektura

Marijana Pasarić

Grafičko uređivanje i priprema

Vladimir Sukser

Grafičko oblikovanje

Studio 2M

Napomena: Sektorska analiza je autorskoga karaktera i nužno ne odražava stav Ekonomskog instituta, Zagreb

Sljedeća analiza Hrana i piće izlazi u lipnju 2013.

